

Služátky

Je známo, že jméno vsi se v historických pramenech objevuje prvně roku 1591. V tomto roce totiž Burian III. Trčka z Lípy, majitel rozsáhlých panství, který sídlil ve Světlé, sepsal závěť...

Svůj veškerý majetek odkázal tímto testamentem svým třem synům Janu Rudlofovi, Maxmiliánovi a Burianu Mikulášovi. Šlo o obrovské panství, které čítalo celkem 107 obcí a osad. Veškeré držebnosti v majetku šlechtickém se tehdy sepisovaly do tzv. urbářů. A právě v jednom z takových urbářů datovaném rokem 1591 se objevuje „ves Služátky“.

To, že Burian III. Trčka z Lípy byl majitelem Služátek, znamenalo pro jejich obyvatele především, že jsou Trčkovými poddanými, tedy, že Burian Trčka je jejich „vrchností“. Česká společnost v 16. století byla totiž rozdělena na tři stavy provázané vzájemnými povinnostmi: panský stav (šlechta, vrchnost...) zajišťoval zbývajícím dvěma vnitřní bezpečnost a fungování práva a spravedlnosti; duchovenstvo (duchovní stav, reprezentanti katolické a protestantských církví) obstarávalo „stravu duchovní“, tj. systém klíčových společenských hodnot; takzvaný třetí stav (sestavující především z venkovských rolníků a městských řemeslníků) pak zajišťoval „potravu těla“, tedy servis každodenních služeb. Služátečtí se tedy na Buriana Trčku obraceli například tehdy, když někdo ohrožoval jejich bezpečnost (třeba zloději, kterých je v každé době více než dost) a „za to“ dodávali na světelský zámek určené množství zemědělských plodin a potravin.

Trčkové byli starobylým českým šlechtickým rodem, jenž výrazně zbohatl po husitských bojích v první polovině 15. století. Světelské panství se jejich majetkem stalo už v roce 1429. Je velmi pravděpodobné, že Služátky v té době existovaly a že byly součástí světelské državy; historické důkazy potvrzující tento předpoklad však zatím nemáme- Služátky jakožto součást trčkovského majetku jsou prvně jmenovány až ve výše zmíněném urbáři z roku 1591.

Burian III. Trčka z Lípy, pro něž se urbář pořizoval, byl poměrně významnou osobností, která se zapsala do dějin světelského regionu písmem velmi výrazným. Měl značnou politickou moc: dosáhl hodnosti císařského rady a nejvyššího podkomoří Království českého. (Nikdy však nebyl povýšen do panského stavu a zůstal pouze rytířem; známé je jeho životní krédo: „Lépe první mezi druhými, než druhým mezi prvními.“) Tato jeho moc se pochopitelně zakládala na značném osobním majetku, který za svůj život shromáždil.

Burianovy zisky pak jeho potomkům umožnily vyšvihnout se mezi nejbohatší elitu Habsburského císařství. Burianův syn Jan Rudolf Trčka rozmnožil rodový majetek obratným lavírováním za stavovského povstání v letech 1618–1620. V roce 1629 byl povýšen do stavu říšských hrabat; stal se komorníkem císaře Ferdinanda II, jeho místodržícím v Království českém a zemským soudcem. Janův syn Adam Erdman spojil pak svůj osud s jednou nejslavnějších a nejambicióznějších postav české historie – Albrechtem z Valdštejna. Valdštejn nashromáždil během svého života pohádkový majetek, nechal se titulovat „vévoda frýdlanstský“ a díky svým vojenským schopnostem se stal hned po císaři druhou nejvlivnější osobou císařství. Ani Adamovi Erdmanovi, ani Albrechtovi z Valdštejna však obrovské zisky majetkové i mocenské nestačily a společně začali plánovat získání české královské koruny pro Valdštejna právě na úkor Habsburků. Plán byl vyzrazen a Valdštejn i Adam Erdman v Chebu zavražděni císařovými stoupenci. Vražda Adama Erdmana znamenala i konec vlády Trčků nad světelským panstvím. Majetek Trčků byl císařem zkonfiskován.

Světelské panství však dále přecházelo z majitele na majitele; Služátky jakožto jeho součást jsou doloženy naposledy roku 1651 (Sluschatky), kdy Světelsko koupil Gerhard Taxis. Ovšem už v roce 1653 jsou Služátky (jakožto Služiatka) v soupisu panství Vrbice v kraji Čáslavském. Jakožto součást světelského panství jsou doloženy až roku 1787.

Jméno naší vsi je v celosvětovém kontextu ojedinělé, proto ho také intelektuálně méně zdatní jedinci zapomínají a různě komolí. I proto bude vhodné učinit o podivuhodném jméně „Služátky“ drobnou poznámku.

Nespornou autoritou v oblasti původu názvu obcí a měst je několikadílňý slovník Antonína Profouse, který vycházel ve 40. a 50. letech minulého století. Podle něj je vedle spisovné varianty „Služátky“ přípustné i lidové označení „Služátka“. Profous se však soustředí především na naše pelhřimovské „kolegy“ (žádná jiná obec tohoto názvu již neexistuje, jazykově příbuzné jsou nám dva „Služetiny“ v jihozápadních Čechách). O něco sdílnější jsou

regionální badatelé Jaroslav David a Pavel Rous, kteří v roce 2006 vydali knihu o místních jménech na Vysočině. Z jazykového hlediska je přitom věc jednoduchá. Název Služátky je odvozen od názvu Služetice (analogicky Miřátky od Miřetic, Kojkovičky od Kojkovic, Hostětinky od Hostětín). U takových jmen je vždycky důležitá koncovka. Námi sledovaná koncovka –ice vytváří tzv. patronymické názvy, které označují původního vlastníka obce (V případě Služetic tedy Služatu). Tato koncovka byla navíc „módní“ v době prvotního osídlování Vysočiny (tzv. první a druhé kolonizace, které probíhaly v 12. – 14. století; nejstarší osady zakončené na –any se v našem regionu nevyskytují; objevují se až Lhoty (13. století, viz Ovesná Lhota, Bilantova Lhota atd..) a nakonec námi sledované –ice (přelom 13. a 14. stol., příkladů z okolí je přehršel).

Místní název zakončený na –tky je pak zdrobnělinou výše zmíněného názvu –ice. Např. víme, že nedaleko dnešních Miřátek se nachází pole Staré Miřátky, kde snad bývala větší vesnice (Miřetice) vypálená v době česko-uherských válek. Také víme, že Kojkovice a Kojkovičky pod Lipnicí byly původně jedinou osadou, která se rozdělila na velké „–ice“ a malé „–ičky“. V případě pelhřimovských Služátek je věc také jasná. Tato ves se připomíná prvně roku 1379 jako Služetice, podoba Služátky se objevuje až po husitských válkách v roce 1454. Je tedy více než zřejmé, že původní větší vesnice byla válkami silně poničena a obnovená obec pak dostala zdrobnělý název.

Bohužel v případě našich Služátek jsou dostupné prameny více než skoupé. První zmínka o obci je až z roku 1591, o předchozích osudech vsi nevíme prozatím nic určitého.

